

I. 523.
a

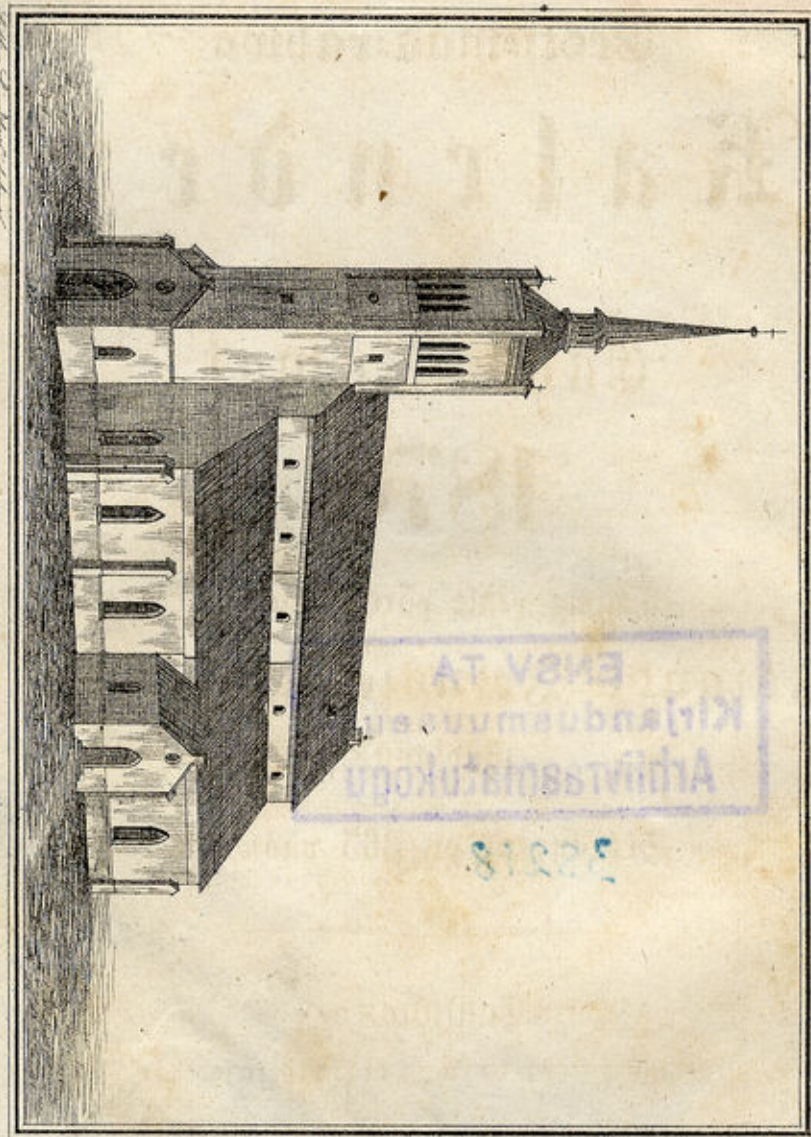

1870

A 5848.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

38218

Gesti-maa-rahwa K a l e n d e r

ehf

Täht-Kamat 1870

aasta peale pärrast meie

Jssanda Jესusse 'Kristusse
sündimist.

Sel aastal on 365 päewa.

Tallinnas,

trükitud Lindwors'i värriate kirjadega.

Märkide seletus.

- Noor=kuu. ● Täis=kuu.
 D Esmene weerand. C Wiimne weerand.
 e. l. enne lõunat. — p. l. pärast lõunat.
 P. Püha. — p. pärast ehk päaw.

Alasta muutmised.

- Rehwade** hakkab 8. Paastu-kuu päawal kellu 9, 11 minutit p. lõunat. Siis on päaw ja ö ühhe pikkused.
Sui hakkab 9. Jaani-kuu päawal kellu 5, 35 minutit p. l. Siis on meil kõige pikkem päaw.
Süggise hakkab 11. Mihkli-kuu päawal kellu 7, 48 minutit e. lõunat. Siis on jälle päaw ja ö ühhe pikkused.
Talwe hakkab 10. Jõulu-kuu päawal kellu 1, 52 minutit e. lõunat. Siis on meil kõige lühhem päaw.
Jõulu ja Wassa-päawa wahhel on 8 nädalat 5 päawa.

Päawa- ja Kuu-warjutamised.

Alastal 1870 on nelli Päawa- ja kaks Kuu-warjutamist. kellest agge üks Päawa- ja mõllemat Kuu-warjut. siin nähtaw jamaad ellena. Päawa-warjut. on piisut nähha, ja hakkab 10mal Jõulu-k. p., k. 12, 46 kuni k. 5, 21 rärast lõuneni. Mõllemat Kuu-warj. on lausa pimmedat; 1. Kuu-warj. hakkab 5mal Mäari-k. p., hommiko k. 2, 36 kuni k. 6, 15; se teine hakkab 30mal Jaani-k. p., öhto k. 10, 24 ja lõppeb hommiko, 1-se Heina-k. p., k. 2, 7.

Tsen'uri roelett lubatub.

Tallinnas, 6mal Mihkli-kuu päawal 1869.

Alastaid armatakse tänawu:

	Alastat
Mailma loomisest	5819
Jesuse Kristuse sündimisest	1870
Tartu linna ülesehitamisest	840
Ristiuse Riamaale tulemisest	679
Tallinna ülesehitamisest	651
Pernu linna alustamisest	615
Raamatude trükitimise hakatusest	430
Luteruse õige usu üleswõtmisest	353
Lindworsi trükitimaja hakatusest	262
Wanast katkust	213
Wäe Brandenburgi minemisest	192
Toompää ärapõlemisest	186
Suurest näijast Riia- ja Tallinna maal	175
Peterburgi linna ülesehitamisest	167
Teisest katkust	160
Meie Maa Wene-riigi walitjuse alla saamisest	160
Tartu suure kooli alustamisest	68
Uute röögidide panemisest	67
Prantsuse Moskwas olemisest	58
Cesti-maa prinse kuulutusel	53
Meie suure Keisri Herra Aleksandri II. sündim..	52
Riia-maa prinse kuulutusel	51
Sumasateenistusest ne kiriku-seaduse järel	36
Krimi sõja hakatusest	16
Meie Keisri Herra Aleksandri II. walitjuse hak..	15
Wiimsest hinge kirjutusest	12
Wene-maa prinse kuulutusel	9

Nääri pääw. — Kristusse ümberseikamisest. Luk. 2, 21.

1 Neljasp.	Nääri pääw	
	Mita Jummal!	Külmad
2 Neede	Mabel, Set	ilmad
3 Laupääw	Genot	

P. p. R. Josef põggeneb Egiptuse male. Matth. 2, 13—23.

4 Pühap.	Metusala	
5 Esmasp.	Simeon	 4, 24 p. 1.
6 Teisip.	3 Kuninga P.	
7 Restnäd.	Juljanus	
8 Neljasp.	Erart	Selged
9 Neede	Peatus	päwad
10 Laupääw	Paawli pw.	

1 P. p. 3 R. P. — Jeesus 12 aastat wana. Luk. 2, 41—52.

11 Pühap.	Enraim	
12 Esmasp.	Rein	 12, 2 e. 1.
13 Teisip.	Hilarius	
14 Restnäd.	Robert	tuult
15 Neljasp.	Tiidrik	ja
16 Neede	Kiispert	lummesaddo.

17 Laupääw | Tõnikse pw. |

2 P. p. 3 R. P.	Pulmad Kaana linna.	Joan. 2, 1—11
18 Pühap.	Alfel	
19 Esmasp.	Saara	 5, 20 p. 1.
20 Teisip.	Waab. Seb.	
21 Restnäd.	Neetu	Tuisofed
22 Neljasp.	Madleena	
23 Neede	Lota	ilmad
24 Laupääw	Timoteus	

3. P. p. 3. R. P. Pealikust Kapernauma-linnas. Matt. 8, 1—13.

25 Pühap.	Paawli ümb.	ja
26 Esmasp.	Polikarpus	
27 Teisip.	Krisostomus	 7, 58 p. 1.
28 Restnäd.	Kaarl	
29 Neljasp.	Samuel	
30 Neede	Adelgund	lummesaddo.
31 Laupääw	An	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. kahheksa 50 minutit, ja weereb alla l. kolm 29 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kahheksa 33 minutit, ja weereb alla l. kolm 52 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kahheksa 12 minutit, ja weereb alla l. nelli 17 minutit.

4 P. v. 3. K. P. Kristus sünnib tuled. Matt. 8, 23—27.

1 Pühap.	Pirita	Selged
2 Esmasp.	Küünla pw.	ja
3 Teisip.	Hanna	 5, 7 e. l.
4 Reiknäd.	Veronika	fülmad
5 Neljasp.	Agata	ilmad.
6 Reede	Toora	
7 Laupääv	Rikard	

9 P. e. K. ül. P. — Wina-mäest. Matt. 20, 1—16.

8 Pühap.	Salomon	Tuist
9 Esmasp.	Apollonia	
10 Teisip.	Kolastika	 8, 22 p. l.
11 Reiknäd.	Cedu	ja
12 Neljasp.	Gilalia	lummesaddo.
13 Reede	Benigna	
14 Laupääv	Valentin	

8 Pühha e. Kr. ül. Pühha. — Külwaja, Luk. 8, 4—15.

15 Pühap.	Waukstina	Heitlik
16 Esmasp.	Juula	ilm.

17 Teisip.	Konstantia	 10, 19 e. l.
18 Reiknäd.	Konfordia	
19 Neljasp.	Sim. Apost.	Selged
20 Reede	Cigarius	ja
21 Laupääv	Jesaias	

Paasto Pühha. — Pime tee ääres. Luk. 18, 31—43.

22 Pühap.	Peetri pw.	fülmad
23 Esmasp.	Miina	
24 Teisip.	Wastla pääv	
	Madisse pw.	
25 Reiknäd.	Tuhka pääv	 2, 51 p. l.
	Wiktör	
26 Neljasp.	Nestor	päwad.
27 Reede	Leander	
28 Laupääv	Justus	

Isel selle kuu päwal tõuseb väike k. seitse 4 minutit, ja weereb alla k. nelli 46 minutit. — 11mal tõuseb väike k. seitse 17 minutit, ja weereb alla k. wiis 11 minutit. — 21mal tõuseb väike k. kuus 49 minutit, ja weereb alla k. wiis 36 minutit.

1 P. Paastus.	Kristus kinsatakse. Matt. 4, 1—11.	
1 Pühap.	Albinus	
2 Esmasp.	Medea	Parras
3 Teisip.	Kunifunde	külm.
4 Restnäd.	Palwe pääw	
5 Neljasp.	Angelus	 3, 31 p. l.
6 Reede	Kotwrid	
7 Laupäaw	Perpetua	Lund
2 P. Paastus.	Kanaana maa naene. Matt. 15, 21—28.	
8 Pühap.	Pööri pw.	
9 Esmasp.	Prudentius	ja
10 Teisip.	Mifeus	pehmed
11 Restnäd.	Konstantin	
12 Neljasp.	Kreekor	 6, 17 e. l.
13 Reede	Ernst	
14 Laupäaw	Sakarjas	ilmad.

3 P. Paast.	Kristus ajab kuratid wälja. Luk. 11, 14—28.	
15 Pühap.	Matilde	
16 Esmasp.	Aleksander	Ranged
17 Teisip.	Truuta	

18 Restnäd.	Rabriel	tuisud
19 Neljasp.	Joosep	
20 Reede	Olga	 3, 37 e. l.
21 Laupäaw	Pent	

4 P. Paastus.	Kristus sündib 5000 meest. Joan. 6, 1—15.	
22 Pühap.	Nawael	
23 Esmasp.	Tiits	ja
24 Teisip.	Kasimir	lummesaddo.
25 Restnäd.	P. Maarja pw.	
26 Neljasp.	Manuel	Umbne
27 Reede	Kustaw	
28 Laupäaw	Kidion	 6, 5 e. l.

5 P. Paastus.	Jesús kiirwidega wiesatud. Joan. 8, 46—59.	
29 Pühap.	Gistakius	
30 Esmasp.	Adonius	ilm.
31 Teisip.	Tetlaus	

Isel selle kuu v. tõuseb päike k. kuus 25 minutit, ja weereb alla k. wiis 55 minutit. — 11mal tõuseb päike k. wiis 56 minutit, ja weereb alla k. kuus 19 minutit. — 21mal tõuseb päike k. wiis 26 minutit, ja weereb alla k. kuus 42 minutit. —

1 Keelkäd.	Karjal. p.	
2 Keelasp.	Paulina	Tuult
3 Keede	Werdinand	 0, 5 e. l.
4 Laupäaw	Ambrosius	

6 P. Paastus. — Kristuse siijesõitmine. Matt. 21, 1—9.

5 Pühap.	Matšin	
6 Esmasp.	Kõlestin	ja
7 Teisip.	Aron	lummesaddo.
8 Keelkäd.	Liborius	
9 Keelasp.	Suur Keelasp.	 6, 4 p. l.
10 Keede	Suur Keede	
11 Laupäaw	Leo	

8. üll. P. — Kristuse ülestõusmine. Mark. 16, 1—8.

12 Pühap.	1 Ülestõus. P.	
13 Esmasp.	2 Ülestõus. P.	Pehmed
14 Teisip.	Künni päaw	ilmad
15 Keelkäd.	Olimpia	wihmased
16 Keelasp.	Kariinus	
17 Keede	Rudolw	

18 Laupäaw | Valerian | 8, 16 p. l.

1 P. v. üll. P. — Kinnipandud ukjed. Joan. 20, 19—31.

19 Pühap.	Timon	
20 Esmasp.	Jakobina	ja
21 Teisip.	Abelarius	
22 Keelkäd.	Kajus	uddused
23 Keelasp.	Jürri päaw	
24 Keede	Albert	päwad.
25 Laupäaw	Markussepw.	

2 P. v. üll. P. — Sea karjane. Joan. 10, 12—16.

26 Pühap.	Etsefiäs	 5, 17 p. l.
27 Esmasp.	Anastasiüs	
28 Teisip.	Witalis	Wilu
29 Keelkäd.	Reimund	ilm
30 Keelasp.	Erastus	

11el selle kuu pw. tõuseb päike l. nelli 54 minutit, ja weereb alla l. seitse 9 minutit. — 11mal tõuseb päike l. nelli 25 minutit, ja weereb alla l. seitse 33 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kolm 58 minutit, ja weereb alla l. seitse 57 minutit.

1 Reede	Wölbri pw.	Selged
2 Laupääd	Sigismund	
3 P. p. üll. P. — Ürikesse aja pärrast. Joan. 16, 16—23.		
3 Pühap.	† Leidmise pw.	 7, 43 e. l.
4 Esmasp.	Wlorian	
5 Teisip.	Rotard	head
6 Keisnäd.	Susanna	
7 Neljasp.	Ulrika	ilmad.
8 Reede	Tanislauß	
9 Laupääd	Nigulas	
4 P. p. üll. P. — Kristnuse äraminest. Joan. 16, 5—15.		
10 Pühap.	Rordian	 7, 48 e. l.
11 Esmasp.	Panfratius	
12 Teisip.	Henriete	Sojad
13 Keisnäd.	Serwatsius	
14 Neljasp.	Kristjaan	päwad
15 Reede	Sohwi	
16 Laupääd	Peregrinus	wihmaga.

5 P. p. üll. P. — Digest pallumisest. Joan. 16, 23—30.		
17 Pühap.	Anton	 11, 36 e. l.
18 Esmasp.	Serif	
19 Teisip.	Wiliip	Kännad
20 Keisnäd.	Pil	
21 Neljasp.	Caewamin. P.	sojad
	Suur † pw.	
22 Reede	Miili	
23 Laupääd	Tesiderius	
6 P. p. üll. P. — Nõmüstajast waimust. Joan. 15, 26—16, 4.		
24 Pühap.	Ester	päwad.
25 Esmasp.	Urbanus	
26 Teisip.	Eduard	 0, 55, e. l.
27 Keisnäd.	Ludolw	
28 Neljasp.	Willem	Umbne
29 Reede	Mart	
30 Laupääd	Wigand	ilm.

Nelli Pühha. — Pühha Waimust. Joan. 14, 23—31.
31 Pühap. | Nelli pühha 1 pw.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. kolm 34 minutit, ja weereb alla l. kahheksa 20 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kolm 13 minutit, ja weereb alla l. kahheksa 42 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kaks 57 minutit, ja weereb alla l. üheksa

1 Esmasp.	Ue i pühja 2 pw.	 3, 26 p. l.
2 Teisip.	Martellus	
3 Keisnäd.	Emma	
4 Neljasp.	Torius	Sejad
5 Reede	Bonifatius	päwad
6 Laupäaw	Artemius	

Kolmaine Jummal P. — Jeesus ja Nikodemus. Joan. 3, 1-15.

7 Pühap.	Eufreetia	
8 Esmasp.	Medardus	 11, 13 p. l.
9 Teisip.	Pitkem pw.	
10 Keisnäd.	Hans	wihma
11 Neljasp.	Parnabas	
12 Reede	Paülides	ja
13 Laupäaw	Tobias	

1 P. v. 3. a. J. P. — Nikas mees ja Laatsarus. Luk. 16, 19—31.

14 Pühap.	Tellow	
15 Esmasp.	Wiidi pw.	mürri-
16 Teisip.	Justina	tamisjed.

17 Keisnäd.	Nikander	 1, 12 e. l.
18 Neljasp.	Homerus	
19 Reede	Kerwasius	Head
20 Laupäaw	Wlorentin	

2 P. v. 3. a. J. P. — Suurest õhtu söömaajast. Luk. 14, 16—24.

21 Pühap.	Rael	sojad
22 Esmasp.	Karolina	ilmad
23 Teisip.	Paülius	
24 Keisnäd.	Jaani pääw.	 6, 9 e. l.
25 Neljasp.	Webronia	ja
26 Reede	Jeremias	selge
27 Laupäaw	Ladislauß	

3 P. v. 3. a. J. P. — Arakadunud lambast. Luk. 15, 1—10.

28 Pühap.	Josua	
29 Esmasp.	Peetri Paw. p.	taewas.
30 Teisip.	Villa	

Ijel selle kuu pw. tõuseb päike f. kaks 46 minutit, ja weereb alla f. üheksa 14 minutit. — 11mal tõuseb päike f. kaks 45 minutit, ja weereb alla f. üheksa 19 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kaks 52 minutit, ja weereb alla f. üheksa 15 minutit.

1 Keelkäd.	Teobald	 0, 14 e. l.
2 Keelasp.	Heina M. pw.	
3 Reede	Kornelius	
4 Laupääv	Ulrik	Heitlikkud

4 P. p. 3 a. J. P. — Olge armulikked. Luk. 6, 36—42.

5 Pühap.	Anselm	ilmad.
6 Esmasp.	Hektor	Sojad
7 Teisip.	Demetrius	
8 Keelkäd.	Kilian	 3, 56 p. l.
9 Keelasp.	Kirillus	
10 Reede	7 Wenda	päwad.
11 Laupääv	Eleanor	

5 P. p. 3 a. J. P. — Nohke kallasaak. Luk. 5, 1—11.

12 Pühap.	Hindrek	Mürri-
13 Esmasp.	Marreta pw.	tamisked
14 Teisip.	Ponawent	wihmaga.
15 Keelkäd.	Apost. jäg.	
16 Keelasp.	August	 12, 57 p. l.
17 Reede	Aleksius	

18 Laupääv	Reina	Kännad
------------	-------	--------

6 P. p. 3 a. J. P. — Wariseride õigussest. Matt. 5, 20—26.

19 Pühap.	Widrika	
20 Esmasp.	Celias	sojad
21 Teisip.	Taniel	ilmad,
22 Keelkäd.	Maarja Mad.	 10, 31 e. l.
23 Keelasp.	Oskar	
24 Reede	Kristina	ja
25 Laupääv	Jakobi pw.	

7 P. p. 3 a. J. P. — 4000 meest söödetahe. Mark. 8, 1—9.

26 Pühap.	Anu	felge
27 Esmasp.	Marta	taewas.
28 Teisip.	Plato	
29 Keelkäd.	Olowi pw.	 10, 52 e. l.
30 Keelasp.	Abdon	
31 Reede	Kristwrid	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kolm 7 minutit, ja weereb alla k. ühheksa 3 minutit. — Ilmal tõuseb päike k. kolm 26 minutit, ja weereb alla k. kahheksa 45 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kolm 48 minutit, ja weereb alla k. kahheksa 23 minutit.

1 Laupääv | Peetri wang.

8 P. v. 3 a. J. P. — Walle prohvetitest. Matt. 7, 15—23.

2 Pühap. | Hannibal | Kaunid

3 Esmasp. | Eleasar | Sojad

4 Teisip. | Dominikus | päwad.

5 Keisnäd. | Oswald

6 Neljasp. | Arist. ärras

7 Reede | Mline 9, 29 e. l.

8 Laupääv | Kerhard

9 P. v. 3 a. J. P. — Ütlekohune majapidaja. Luk. 16, 1—9.

9 Pühap. | Romanus | Tuult ja

10 Esmasp. | Lauritse pw. | wihma.

11 Teisip. | Herm

12 Keisnäd. | Klaara

13 Neljasp. | Ellu

14 Reede | Eisebius 11, 5, p. 1.

15 Laupääv | Rukki M. pw.

10 P. v. 3 a. J. P. — Jerusalema ärrarikmisesest. Luk. 19, 41—48.

16 Pühap. | Izaak

17 Esmasp. | Wilibald | Heitsik

18 Teisip. | Peenu

19 Keisnäd. | Seebald | ilm.

20 Neljasp. | Barnard

21 Reede | Rut 3, 40 p. 1.

22 Laupääv | Wilibert

11 P. v. 3 a. J. P. — Wawiserist ja tšmerist. Luk. 18, 9—14.

23 Pühap. | Sakens | Willad

24 Esmasp. | Pärtli pw. | päwad

25 Teisip. | Ludwi | ja

26 Keisnäd. | Jrenäns

27 Neljasp. | Rebhard

28 Reede | Augustin 11, 51 p. 1.

29 Laupääv | Jo an. huk.

12 P. v. 3 a. J. P. — Kurdiit ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

30 Pühap. | Benjamin

31 Esmasp. | Rebekka | wihma.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. nelli 13 minutit, ja weereb alla l. seitse 55 minutit. — 11mal tõuseb päike l. nelli 36 minutit, ja weereb alla l. seitse 27 minutit. 21mal tõuseb päike l. nelli 58 minutit, ja weereb alla l. kuus 58 minutit.

1 Teisip.	Ekidius	
2 Restnäd.	Viisa	Selged
3 Neljasp.	Reinard	
4 Reede	Kai	ilmad.
5 Laupääv	Mooses	

13 P. v. 3 a. J. P. — Preestriist ja Lemitiist. Luk. 10, 23—37.

6 Pühap.	Magnus	 3, 10 e. l.
7 Esmasp.	Regina	
8 Teisip.	Maarja süüd.	
9 Restnäd.	Bruno	Tuult
10 Neljasp.	Pööri pw.	ja
	Eina	wihma
11 Reede	Gewald	
12 Laupääv	Sirus	

14 P. v. 3 a. J. P. — Kümmeist piddalitöbist. Luk. 17, 11—19.

13 Pühap.	Amatus	 8, 13 e. l.
14 Esmasp.	† üllendam.	
15 Teisip.	Nikodemus	ning õ
16 Restnäd.	Leontina	külmad.
17 Neljasp.	Jossepina	

18 Reede	Kotlob	
19 Laupääv	Werner	 10, 58 p. l.

15 P. v. 3 a. J. P. — Mammenast. Matt. 6, 24—34.

20 Pühap.	Wansta	
21 Esmasp.	Matteuse pw.	Uddused
22 Teisip.	Moorits	
23 Restnäd.	Osea	päwad
24 Neljasp.	Joan. saam.	
25 Reede	Kleomas	ja
26 Laupääv	Joan. õpet.	

16 P. v. 3 a. J. P. — Rainsi linna furnust. Luk. 7, 11—17.

27 Pühap.	Adolw	 3, 22 p. l.
28 Esmasp.	Wentzel	
29 Teisip.	Mihkli pw.	wihma.
30 Restnäd.	Hironimus	

Ijel selle kuu pw. tõuseb päike l. wiis 25 minutit, ja weereb alla l. kuus 26 minutit. — 11mal tõuseb päike l. wiis 47 minutit, ja weereb alla l. wiis 56 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kuus 11 minutit, ja weereb alla l. wiis 26 minutit.

1 Neljasp.	Bolmar	
2 Neede	Woldemar	Umbne ilm
3 Laupääm	Jairus	

17 P. p. 3 a. J. P. — Weerööbist. Puf. 14, 1—11.

4 Pühap.	Peituse Püha	
5 Esmasp.	Wridebert	 7, 53 p. l.
6 Teisip.	Luisa	
7 Restnäd.	Maali	tuult
8 Neljasp.	Tomasia	ja
9 Neede	Tionisius	wihma.
10 Laupääm	Arwid, Mai	

18 P. p. 3 a. J. P. — Suurem päst. Matt. 22, 34—46.

11 Pühap.	Burkard	
12 Esmasp.	Walwrid	 5, 15 p. l.
13 Teisip.	Teresia	
14 Restnäd.	Kaliksitus	Raged
15 Neljasp.	Hedu	tuuled
16 Neede	Kallus	ja
17 Laupääm	Leonhart	

19 P. p. 3 a. J. P. — Alwatud inimiseft. Matt. 9, 1—8.

18 Pühap.	Eufase pm.	
19 Esmasp.	Eutius	 9, 40 e. l.
20 Teisip.	Welitsian	
21 Restnäd.	Ursel	rahhe.
22 Neljasp.	Kordula	
23 Neede	Sewerin	saddo.
24 Laupääm	Salome	

20 P. p. 3 a. J. P. — Pulma riides. Matt. 22, 1—14.

25 Pühap.	Euteruse usju	
	öiendam. P.	
26 Esmasp.	Amandus	 9, 11 e. l.
27 Teisip.	Kapitolin	
28 Restnäd.	Simon Jud.	
29 Neljasp.	Engelhard	Uddune
30 Neede	Abfalon	ilm.
31 Laupääm	Wolfgang	

Ijel jelle kuu w. tõuseb päike k. kuus 34 minutit, ja weereb alla k. nelli 57 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kuus 59 minutit, ja weereb alla k. nelli 29 minutit. — 21mal tõuseb päike k. seitse 24 minutit, ja weereb alla k. nelli 3 minutit.

21 P. p. 3a. J. P. — Kuninga mehe pojad. Joan. 4, 47—54

1 Pühap.	Pühade pw.	Külmad
2 Esmasp.	Singede pw.	
3 Teisip.	Kotlip	
4 Reiknäd.	Ot	 10, 40 e. l.
5 Neljasp.	Plandina	kuiwad
6 Reede	Käiper	päwad.
7 Laupääm	Baltasar	

22 P. p. 3a. J. P. — Karmalast sullaseit. Matt. 18, 23—35.

8 Pühap.	Klaudius	
9 Esmasp.	Joobst	Selge ilm.
10 Teisip.	Mart. Putter	
11 Reiknäd.	Mart. Piisk.	 3, 0 e. l.
12 Neljasp.	Joonaš	
13 Reede	Arkadius	Summesaddo.
14 Laupääm	Priidif	

23 P. p. 3a. J. P. — Kõrto rahhast. Matt. 22, 15—22.

15 Pühap.	Leopold	Pehmed
16 Esmasp.	Otomar	ilmad
17 Teisip.	Alwens	

18 Reiknäd.	Esra	 0, 12 e. l.
19 Neljasp.	Viisbet	
20 Reede	Amos	ja wihma.
21 Laupääm	Maarja ohw.	

24 P. p. 3a. J. P. — Jaiiri tütreit. Matt. 9, 18—26.

22 Pühap.	Surn. mäl. p.	Willud
23 Esmasp.	Klement	pahhad
24 Teisip.	Josias	
25 Reiknäd.	Kadrina pw.	
26 Neljasp.	Konrad	 4, 18 e. l.
27 Reede	Jeta	
28 Laupääm	Künter	

1 Kr. tulem. P. — Kristusse siise sõitmine. Matt. 21, 1—9.

29 Pühap.	Gewert	ilmad.
30 Esmasp.	Andrese pw.	

Kel selle kuu pw. tõuseb päike k. seitse 52 minutit ja weereb alla k. kolm 37 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kahheksa 16 minutit, ja weereb alla k. kolm 17 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kahheksa 37 minutit, ja weereb alla k. kolm 3 minutit.

1 Teisip.	Arend	Lummesaddo. 10, 50 v. l. Selged
2 Restnäd.	Kandidus	
3 Neljasp.	Taali	
4 Neede	Barbo	
5 Laupääv	Sabina	

2 Kr. tulem. P. — Täbbed enne viimist pääwa. Luk. 21, 25—36.

6 Pühap.	Niggola pw.	ja külmad päwad. 6, 58 v. l.
7 Esmasp.	Antonia	
8 Teisip.	Maarja saam.	
9 Restnäd.	Joachim	
10 Neljasp.	Lühhem pääv	
11 Neede	Els	Tuult
12 Laupääv	Ottilia	

3 Kr. tulem. P. — Joannis wangi ternis. Matt. 11, 2—10.

13 Pühap.	Eutša	ja lummesaddo. 6, 17 p. l.
14 Esmasp.	Nikastus	
15 Teisip.	Johanna	
16 Restnäd.	Albina	
17 Neljasp.	Ignatius	

18 Neede	Kristow	Range
19 Laupääv	Lot	

4 Kr. int. P. — Joannesse tunnistus. Joan. 1, 19—28.

20 Pühap.	Abraham	tuul ja tuisk 11, 3 v. l.
21 Esmasp.	Tooma pw.	
22 Teisip.	Peata	
23 Restnäd.	Tagobert	
24 Neljasp.	Adam, Gewa	
25 Neede	Jõulu 1 Püha	Jõulu 2 Püha
26 Laupääv	Jõulu 2 Püha	

Püh. v. Jõulu. — Immele-pannemiseest. Luk. 2, 33—40.

27 Pühap.	Jõulu 3 Püha	Range kül.
28 Esmasp.	Siiita laste pw.	
29 Teisip.	Noa	
30 Restnäd.	Taawet	
31 Neljasp.	Silvester	

Isel selle kuu pw. tõuseb väike k. kahheksa 53 minutit, ja weereb alla k. faks 56 minutit. — 11mal tõuseb väike k. übbeksa 1 minut, ja weereb alla k. faks 58 minutit. — 21mal tõuseb väike k. kahheksa 2 min. ja weereb alla k. kolm.

Kirjutud ramatude wastowõtminne Rubermango posti-kontoris Tallinnas.

1) Ramatud, mis sadetakse Perno, Riga ja nende wahhe-jamade laudo, ja Ria- ning Kuramale, Wenne-rigi õhtopoolse kubermangodesse, Pohla-male ja ka wõera rifidesse — wõetakse wasto Teisipäwa ja Redde hommikul kello 8 kunni 12.

2) Mis sadetakse Rakwerre, Jõhwi, Narwa, Peterburri, Some-male, hommikopoolse ja kesi Wenne-male — wõetakse wasto Kesknaädala ja Laupäwa hommikul kello 8 kunni 12.

3) Mis lähwad Paide, Tartu, Werro-liina, Plesko ja emale õhtopoolse Wenne-male, Pohla-male ja wõera rifidesse — Esmaspäwa ja Neljapäwa hommikul kello 8 kunni 10.

4) Mis lähwad Hapsalo — wõetakse wasto Neljapäwa ja Pühapäwa hommikul kello 8 kunni 10.

Kulleri-postiga sadetakse:

1) Esmaspäwal enne lõunat kello 8 kunni 11 Peterburri.

2) Teisipäwal ja Redel enne lõunat kello 8 kunni 12 Paldiski.

3) Kesknaädalal enne lõunat kello 8 kunni 11 Riga.

4) Neljapäwal ja Pühapäwal enne lõunat kello 8—10 Lihhola-liina ja Vergli ehk Wirtjo (Werder).

Kroonupühhad,

mis ne kiriku seaduse järele ka Maakirikutes nenda kui Paastu juttuse pääwad tulewad pidada:

- 1) Kikunla-kuu 19. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi walitsuse hakatuse pääw.
- 2) Kikunla-kuu 26. p. Tšesarewitsi Suurwürsti Aleksander Aleksandrowitsi, Weneriigi aujärje päris pärija sündimise pääw.
- 3) Jüri-kuu 17. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi sündimise pääw.
- 4) Heina-kuu 22. p. Meie suure Keisri Prõua Maria Aleksandrowna ning suure aujärje pärija Prõua Maria Weodorowna nime pääw.
- 5) Heina-kuu 27. p. Meie suure Keisri Prõua Maria Aleksandrowna sündimise pääw.
- 6) Teikuse-kuu 26. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja tema abikaasa kroonimise pääw.
- 7) Teikuse-kuu 30. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja Tšesarewitsi Suurew. Aleksander Aleksandrowitsi, Wene-riigi aujärje päris pärija nime p.

Keisri Herra Suuselts.

Aleksander II. Nikolajewits, kõige Wene-riigi walitseja ja Keiser, Pohla-maa Kuningas j. n. e., s. 17. Jüri-l. p. 1818. Maria Aleksandrowna, Keisri Prõua, Hesseni Prints, sünd. 27. Heina-kuu pääwal 1824.

Nende lapsed:

- 1) Aleksander Aleksandrowits, Tšesarewits, Suurwürlst ja Wene-riigi aujärje päris pärija, s. 26. Kikunla-l. p. 1845. Temma Prõua Maria Weodorowna, Tani ma Prints, sünd. 14mal Talwe-kuu pääwal 1847.

Nende lapsed:

- Nikolai Aleksandrowits, Suurw. sünd. 6. Lehe-l. p. 1868.
- Aleksander Aleksandrowits, Suurwürlst, sünd. 26. Lehe-kuu pääwal 186 .

2) Vladimir Aleksandrovits, Suurvärsi, sündinud 10. Jüri-kuu päeval 1847.

3) Aleksei Aleksandrovits, Suurvärsi, sünd. 2. Märi-kuu päeval 1850.

4) Maria Aleksandrovna, Suurvärsi Printsess, sündinud 5. Wiina-kuu päeval 1854.

5) Sergei Aleksandrovits, Suurw., f. 29. Jüri-kuu p. 1857.

6) Paul Aleksandrovits, Suurw., f. 21. Mihkli-kuu p. 1860.

1) Konstantin Nikolajewits, Suurw., f. 9. Mihkli-k. p. 1827.
Tema Pröua Aleksandra Josepowna, Saksen-Altenburgi Printsess, sündinud 26. Jaani-kuu päeval 1830.

Nende lasted, Suurvärsid:
Nikolai Konstantinowits, sünd. 2. Künla-kuu p. 1850.
Olga Konstantinowna, sünd. 22. Leikuse-k. p. 1851, laulatati 15. Oktobri-kuu päeval 1867, Kreka: Nigi Kuninga Georgiose pröuaks.

Weera Konstantinowna, sünd. 4. Künla-kuu p. 1854.
Konstantin Konstantinowits, f. 10. Leikuse-kuu p. 1858.
Zmitri Konstantinowits, sünd. 1. Jaani-kuu p. 1860.
Wjatseslaw Konstantinowits, f. 1. Heina-kuu p. 1862.

2) Nikolai Nikolajewits, Suurw., f. 27. Heina-kuu p. 1831.
Tema Pröua Aleksandra Petrowna, Holstein-Oldenburgi Printsess, sündinud 21. Lehe-kuu päeval 1838.

Nende lasted:
Nikolai Nikolajewits, Suurw., f. 6. Talwe-kuu p. 1856.
Peter Nikolajewits, Suurvärsi, f. 10. Märi-k. p. 1864.
3) Mihail Nikolajewits, Suurw., f. 13. Wiina-kuu p. 1832.
Tema Pröua Olga Weodorowna, Baadeni Printsess, sünd. 8. Mihkli-kuu päeval 1839.

Nende lasted:
Nikolai Mihailowits, Suurw., f. 14. Jüri-kuu p. 1859.
Anastasia Mihailowna, Suurvärsi Printsess, sünd. 16. Heina-kuu päeval 1860.

Mihail Mihailowits, Suurw., f. 4. Wiina-kuu p. 1861.
Georgi Mihailowits, Suurvärsi, sünd. 11. Leikuse-kuu päeval 1863.

Aleksander Mihailowits, Suurvärsi, sünd. 1. Jüri-kuu päeval 1866.

Sergei Mihailowits, Suurw., f. 25. Mihkli-k. p. 1869.

4) Maria Nikolajewna, Suurvärsi Printsess, Leichtenbergi Printsi Maksimilian iest-pröua, sünd. 6. Leikuse-kuu päeval 1819.

Tema lasted:
Würstid ja Printsessid Romanowsti, Leichtenbergi Hertfogid ja Hertfoginad,

Printsess Maria Maksimilianowna, sünd. 4. Wiina-kuu päeval 1841, laulatati 20. Juni-kuu päeval 1863 Baadeni Printsi Ludwig Willem Anasti pröuaks.

Würst Nikolai Maksimilianowits, sünd. 23. Heina-kuu päeval 1843.

Printsess Egenia Maksimilianowna, sünd. 20. Paastu-kuu päeval 1845.

Würst Eugen Maksimilianowits, sünd. 27. Märi-kuu päeval 1847.

Würst Sergei Maksimilianowits, sünd. 8. Jõulu-kuu päeval 1849.

Würst Georg Maksimilianowits, sünd. 17. Künla-kuu päeval 1852.

5) Suurvärsi Printsess Olga Nikolajewna, Würtembergi kuningas Karl Wridrik Aleksandri pröua, sünd. 30. Leikuse-kuu päeval 1822.

Nende lasted:
Selena Pawlowna, Würtembergi Printsess, Suurvärsi Mihail Pawlowitsi iest-pröua, f. 28. Jõulu-kuu 1806.

Tema lapsed:
Katarina Mihailowna, sünd. 16. Leikuse-kuu päeval 1827, laulatati 4. Webruari-kuu päeval 1851, Mef-

Ienburi-Strælitse Hertsoigi Georg August Ernst Adolphi
Karel Ludwig prouats.

Hobbose-, weisse- ja kauba-laadad.

I. Cesti-maa Rubermangus.

- Annias:** Jüri-kuu 23mal ja 24mal pääwal.
Saabsalu-linnas: 1) Nääri-ku 10mal ja 11mal pääwal.
 2) Mihkli-kuu 14mal ja 15mal pääwal.
Jõhvis: 1) 18. ja 19. Künla-kuu pääwal. 2) Mihkli-
 ku 24mal ja 25mal pääwal.
Jõelähtmes: nädal pärast Mihkli-pääwa.
Reblastes: 1) 26mal Nääri-kuu p., lina-laad. 2) Mihkli-
 pääwal, 29 p., lina-laad.
Keila-kirikku juures: 1) Cestmaapääw pärast 3mat pühha
 paastus 2 p. 2) Mihkli-p. ja faks pääwa se järele.
Kimwilo-kõrtsi juures: Künla-kuu 26. ja 27. pääwal.
Kolloweres: 1) Nääri-kuu 17mal pääwal. 2) Wiina-kuu
 4mal pääwal, 2 p.
Lihula-linnas: 1) Cestmaapääwal enne Wastla-pääwa.
 2) Mihkli-kuu 24mal pääwal.
Merjama-kirikku juures: 3mal Kristuse tulemise Pühäl.
Mihkli-kirikku juures: 29mal Mihkli-kuu pääwal.
Orital: Nääri-kuu 7mal ja 8mal pääwal.
Paide-linnas: 1) Künla-kuu 6mal ja 7mal pääwal.
 2) Jaani-kuu 20mal pääwal. 3) Mihkli-kuu 10mal ja
 11mal pääwal. 4) Talwe-kuu 5mal ja 6mal pääwal.
 5) Jõulu-kuu 10mal ja 11mal pääwal.
Paldiski-linnas: 1) 2sel ja 3mal Künla-kuu pääwal.
 2) Mihkli-kuu 21mal ja 22mal pääwal.
Rakwerre-linnas: 1) Nääri-kuu 27mal ja 28mal pääwal.
 2) Jaani-kuu 16mal ja 17mal p. 3) Mihkli-pääwal.
Naplas: 1) kolmandamal reedel pärast Nääri-pääwa. 2) esi-
 mesel reedel pärast Mihkli-pääwa.

Tallinnas: 1) Jaani-kuu 20mal pääwal kuu otsani.
 2) Mihkli-kuu 26mal, 27mal ja 28mal pääwal.
Ne-mõisas, Süd-Parjumaal, Kõrse kibellonnas, Kuimajõe-
 kõrtsi juures, hakkab kolmandamal Teisipääwal Mihkli-k.
Wigga'as, Läänemaal, 15. ja 16. Talwe-kuu pääwal.
Nissi: 22mal Wiina-kuu pääwal.

Iggal aastal 25., 26. ehk 27. Jaani-kuu pääwal,
 uenda kuidas see pääw iggal aastal saab lohto poolest ette
 teada antud, on Tallinnas Toompääl loffi hoowis hobuuste
 näitus. Pärast lõunat saab Kadrintaalis Laasna mäe al
 hooste rammo katsitud, ja hooste perremehhed, kelle hobused on
 katsmise juures illufamad ja tuggemamad näitnud, saawad
 kroonu poolest aupalka. Ugga tuumistuse seddel peab igga mehhel
 mõisa poolest kaajas ollema, et need hobused on wiisti Cesti-
 maa rubermangu tallorahwa juures kasutatud.

Rubermangu lohtu kasku järele ei ole luba, ei lau-
 pääwal ega pühapäawal laata wibada, waid, kui
 nenda juhtub, peab seda teise nädala esimesel argi-
 pääwal peetama.

II. Lihwlandi-maa Rubermangus.

- Abja-mõisas:** Mihkli-kuu 2sel ja 3mal pääwal.
Adfeli-mõisas: 9mal Mihkli-kuu pääwal.
Antso-mõisas: Mihkli-kuu 14mal pääwal.
Audro-mõisas: 1) Reede enne Wastla-pääwa. 2) 18mal ja
 19mal Mihkli-kuu pääwal.
Selme-mõisas: 15mal Leikuse-kuu pääwal.
Karksi-mõisas: 2sel Heina-kuu pääwal.
Kastna-mõisas: 9mal Mihkli-kuu pääwal.
Kao-mõisas: 10mal Mihkli-kuu pääwal.
Killingi-mõisas: 28mal Leikuse-kuu pääwal.
Kirrepeäl: 16mal Mihkli-kuu pääwal.
Koorte-mõisas: 15mal Mihkli-kuu pääwal.
Kõrse-mõisas: 24mal Leikuse-kuu pääwal

Kurresaare-linnas: 1) 12mal Künla-kuu p. hakkab suur
sassa laat; peetakse 10 pääwa. 2) 15mal Mibkli-kuu p.
hobbus- ja weisse laat, 3 p. 3) 15el Wiina-kuu p.

Lemfali-linnas: 1) 27mal Künla-kuu pääwal, linna-laot.
2) 10mal Leikuse-kuu p. 3) 9mal Wiina-kuu p., linna-laot.

Lustiwere-m.: 15mal Wiina-kuu pääwal.

Lutsnifi-m., Rõuge kibbelfonnas, 6mal Wiina-kuu p.

Moisefaste-m.: 10mal Leikuse-kuu pääwal.

Mõnniste-m.: 10mal Mibkli-kuu pääwal.

Mustwees: Mardi-pääwal, 10mal Talwe-kuu pääwal.

Oldri-m.: 10mal Mibkli-kuu pääwal.

Oriku-m. Kõrfti juures: 15mal Wiina-kuu pääwal.

Pakkula-m.: 10mal Mibkli-kuu pääwal.

Pernu-linnas: 1) 20mal Nääri-kuu p., hobbošte laat, 3 p.
2) 15el Heina-kuu p., 2 p. 3) 20mal Heina-kuu p.
sassa laat; peetakse 3 nädalat. 4) Weisse- ja hobbus-
laat, Gõmaspääwal ja Leikuspääwal enne Mibkli-pääwa.
Wies laat peetakse Gõmaspääwal ja Leikuspääwal pärast
4mat Kristusse tullemise P.

Põltsamaal: 15mal Mibkli-kuu pääwal.

Põlwe-kirrik juures: 8mal Mibkli-kuu pääwal.

Põõrawerre-m.: 1) 18mal Mibkli-kuu p. 2) 5mal
Jõulu-kuu pääwal.

Purtniku-m.: 9mal Mibkli-kuu pääwal.

Pühajärwe-m., Ottevä kibbelfonnas, Nuustagu-laot,
4mal Wiina-kuu pääwal.

Räppinas: 1) 9mal Leikuse-kuu p. 2) 4mal ja 5mal
Mibkli-kuu pääwal. 3) 5mal Jõulu-kuu p.

Ria-linnas: 1) 7mal Nääri-kuu p. 2) 20mal Künla-kuu
p., 8 pääwa. 3) 20mal Heina-kuu pääwal, willa-laot.

Rõss-m.: 24mal Leikuse-kuu pääwal.

Rõuge-m.: 9mal Mibkli-kuu pääwal.

Sallatfi-m.: 15mal Mibkli-kuu pääwal.

Senno-m.: 21mal Mibkli-kuu pääwal.

Sindi-m.: 8mal Mibkli-kuu pääwal.

Taakeperi-m.: Helme kibbelfonnas, 6. Mibkli-kuu p.

Taali-m.: Pernu-linna juures, 9mal Wiina-kuu p.

Tartu-linnas: 1) Suur sassa laat, hakkab pääw varrast
3 Kuninga pääwa, peetakse 3 nädalat. 2) 4. Künla-
kuu pääwal, linna-laot. 3) Peetri-laot, 29mal Jaani-
kuu pääwal. 4) 9mal Mibkli-kuu p. 5) 29mal Mibkli-
kuu p., Mibkli-laot. 6) 15el Talwe-kuu p., linna-laot.

Tarweste-m.: 1) 29mal Jaani-kuu pääwal, Peetri-laot.
2) 6mal Wiina-kuu pääwal.

Ue-mõisas, Willandimaal, 25mal Leikuse-kuu pääwal.

Walga-linnas: 1) Sassa laat hakkab 25el Künla-kuu p.,
peetakse 8 p. 2) 24mal Jaani-kuu p. 3) 10mal Lei-
kuse-kuu pääwal. 4) 29mal Mibkli-kuu p., Mibkli-laot.
5) 20mal Talwe-kuu p., linna-laot. 6) 27mal Jõulu-
kuu pääwal suur sassa-laot, peetakse 8 pääwa.

Wanna-Mutsm., Kraami-kõrfti juures: 14. Mibkli-kuu p.

Wastse-linnas: Mibkli-pääwal, Raawanurme-laot.

Wastse-m.: Willandi maal. 1) 27mal Leikuse-kuu p.
2) 25el Wiina-kuu pääwal.

Wendra-m.: 20mal Mibkli-kuu pääwal.

Weski-m.: 15mal Wiina-kuu pääwal.

Willandi-linnas: 1) 25mal Nääri-kuu p., 3 p. 2) Sassa
laat 25el Künla-kuu pääwal. 3) 15mal Künla-kuu p.,
linna-laot. 4) 8mal pääwal pärast Suurt Neljapääwa.
5) 22mal Jaani-kuu p., Jaani-laot. 6) 24mal Mibkli-
kuu p., Mibkli-laot. 7) 25. Talwe-kuu p., linna-laot.

Wolmeri-linnas: 1) 25mal Nääri-kuu p., linna-laot, 6 p.
2) 26mal Heina-kuu pääwal. 3) 215el Mibkli-kuu p.
4) 25mal Talwe-kuu, linna-laot.

Wolmeti-m.: 16mal Talwe-kuu p.

Wõnnu-linnas: 1) 16mal Künla-kuu pääwal, linna-laot.
2) 11mal Jaani-kuu pääwal. 3) 16mal Wiina-kuu p.
4) 10mal Jõulu-kuu p., linna-laot.

Wõõhsus, Rõpina kibbelfonnas: 1) 9mal Lehe-kuu pääwal,
Nigula-laot. 2) 10mal Jõulu-kuu pääwal.

Wõrru-linnas : 1) 7mal Nääri-kuu pääwal, linna-laad.
2) 2sel Künla-kuu p. 3) 22sel Künla-kuu p. suur
saks laad, 8 pääwa. 4) 10mal Jüri-kuu p., weiske-laad.
5) 24mal Jaani-kuu p. weiske-laad. 6) 24mal Mikli-
kuu p., Mikli-laad. 7) 7mal Wiina-kuu p., linna-laad.
8) 20mal Talwe-kuu pääwal, weiske-laad.

Narwa-linn peab linna, weiske ja hobuse-laata 6maist kummi
10ma Künla-kuu pääwani — ja 20maist kummi 23ma
Mikli-kuu pääwani.

Tallinna Jani kirik.

(Wata Gesti-Pilti.)

So mitto kümmend aastat olli Tallinna Gesti-
koggudusele Ma kirik, endine Rae kappel, kuskas
läinud, sepärrast hakkas koggudus üllema Kuns-
toriumi käes järrel 1851 aastal ue kiriko ehita-
mise tarwis rahha korjama. Ja Summal õnnistas
sedda korjandust nenda, et 30mal Mai ku päwal
1862, kui liggi 8000 rubla käes ollid, kogguduse
Konwentist, kelle ülleme pormeister H ä e k s i herra
olli, illus koht Harjowärrawa ette sai määratud,
tuhho uus kirik piddi ehitatud sama.

Kirikko ehitamine sai Tallinna Rubbermango
paumeistri herra Gableri holeks antud ja temma
juhhatamise al olli abbipaumeister Sensenberg.
Nende holekandmise läbbi läks kiriko ehitus wägga
illusaaste eddasi.

8mal Mikli ku päwal 1862, õntsja aujärjepärria
Nikolai Aleksandrowitsi 19mal sündimise päwal ja

sure Wennerigi tuhhande aastase mällestusse pühhal,
õnnistati ue kiriko kohta, pandi esimest alluse
kiwwi paigale ja anti kirikule Apostli Joannesse
mällestusseks nimmi: Jani kirik. — Ilm olli
sel päwal wainne, wähhä pilwes ja soe, ja wõib
armada, et ennamiste teif Tallinna Ma rahwas,
mitto tuhhat hinge, seks pühhitsemiseks olli kottu
tulnud, isse agga 5500 trükkitud laulo said wälja-
jaggatud. — Lutterusse kauni wõido lauluga:
„Weil tulles abbi Summalast“ woeti linna wanne-
mad, kes riddastikko senna tullid ja kelle eel õppetä-
jad käisid, wasto. Superdent Girgensohni herra
õnnistas sedda kohta, omma kogguduse õppetaja
L u t h e r piddas jutlust ja õnnis noor õppetaja
D. F r e s e teggi wimaks palwe; nende jutluste
wahhel said laulud lauldud. Pormeister M a h e r i
herra lvi teigeesmaht haamriga kolm korda nurga-
kiwwi peale ja pallus sure healega Issanda õnnis-
tamiist Jani kiriko ehitamisseks; ja nago olleks
Summal temma palwe kinnitanud, lastis Ta päitest
äkkitselt pilwe wahhelt selle paiga ülle paista.

Agga need 8000 rubla hõbb. ei ullatand mitte
kaugel. Issand teggi raeherrade, mu linna sakste
ja kogguduse ennese süddamed ja käd lahti, et tö
ilma wahhepiddamatta wõis eddasi minna. Tö
üllewaatjad ollid järrestikko raeherrad E l s e n b e i n,
kes ühtlase kiriko woorsteher olli, E g g e r s ja
R o t e r m a n n ja abbiks ollid neile kogguduse

kirrifo wöörmiindrid Bergmann, Ehrenwerth, Graufeld ja Niewerth.

Aastal 1867 Jani päwal sai suur kullatud rist torni otsa pandud, mis jures ka kõnne sai petud ja laulud lauldud ja jälle õnnistas meid Summal hea ilnaga.

Ränna altari pilt — Jeesus risti pu külges — sai Peterburri linna maaltri meistri Weniigi kae läbbi, kes Tallinna mees ja kelle isja enne Ma kirrifo kogguduse õrrila mängia olli, walmistatud.

Kirrifo kella, mis 22 puda wach, kinkis rae herra Rotermann.

Seestpidi on kirrif 20 sülda 7 tolli pilt, 11 sülda 1 jalg lai, peale sedda on altari ruum 8 □ sülda, torni ruum 2 □ sülda.

Summala abbiga sai 1867 aastal süggiseks keif se suur ehhitamine wäljaspoolt ja seestpoolt, agga weel ilma õrrilateta, walmis, ni et 17mas Jouloku pääw 1867, 3mas Kristuse tullemise pühhal, Jani kirrifo rõnnus sisseõnnistamise pääw olli.

Sellesamma päwa hommikul piddas õppetaja W. Frese wannas kirrifus wimist kõnnet, sellesammaga Summalaga jättes; ta tännas Jeesandat keige armu ja õnnistamise eest, mis läbbi Ta peale 300 aastat ses pühhas koias koggudusele Summala sanna Lutteruse usso tunnistust möda ja saatramentid Jeesanda seadust möda olli jägga nud. Sealt läfsid linna wannemad koggudusega õppetajate järrel, kes altari pühhad riistad, Kris-

tuse kuo, Piibli ja kirrifo ramatuid kandsid, lauldes kõrge anuwärrawa läbb ne kirrifo pole. Anuwärraw ja kirrif olli wäljaspoolt kuseofste ja rosidega illufaste ehhitatud, ja tee peal olli mollemilt poolt kused pandud. — Ne kirrifo usse ees piddas Jürri kirrifo õppetaja Luther lühhi kest kõnne ja siis andis pormeister Luther rae kohtowannemate nimmel ne kirrifo wötti Superdenti herra kätte, kes sellega ne kirrifo ussed lahti teggi. Sisse minnes lauldi ja puhhuti kori pealt passunatega sedda laulu: „Meil tulles abbi Summalast“. Kirrif ja korid olid tungilt täis innimesi, ni et 5000 laulud, mis olid triifitud, ette ei lõnud. Altari eest õnnistas Superdenti herra uut Summala kodda, siis kõnneles Oberpastor Ripke herra nisammoti altari eest, õppetaja Luther piddas kanteli pealt jutlust nende sannade ille, mis on illespandud 1. Petr. r. 2, 3—8, õppetaja Frese teggi se järrel altari tenistust, möllemad õpetajad wötsid laua rahwast wasto ja Jeesanda õnnistamise sannadega sai Summala tenistus lõppetud.

Pärast lounat kello 5 piddas Korruse kirrifo õppetaja Hasselblatt jutlust ja kirrif olli jälle wägga täis.

Kirrifo ehitus ille pea ilma õrrilateta tulli makama 68,770 rubla, kellest küll ennam kui pool ossa linna poolt on antud.

Kui illus, tanna ja rumildane Jani kirjif on, wõib iggaüks, kellel himmo on, iggas tahhes näha.

Ja ni hästi kirjifo illuks kui ka sure Jummalu auuks ja fogguduse rõmuks said tannawo Nelli-pühhi esimesel pühhal tannad ued örrilad 40ne healega sisseönnistatud, mis örrilameistri Normanni läbbi wägga hästi ehhitatud on ja 5500 rubla hõbb. maksid.

Jani fogguduse wasto agga hüab seinnane temma nüs kirjif: „Sing! kida Jehowat, ja keit, mis sinno sees, temma pühha nimme. Sing! kida Jehowat, ja ärra unnusta mitte temma heateggemissi ärra.“

Kun. Law. 103, 1—2.

Auwäärt abbimees.

Konfistoriumist lituse-auftroni wäärt arwatud kiri.

„Aunus Pealik,“ — ütles naerdes üks Prantsuse wäe kapten omma üllema ette astudes; „aunus Pealik, soldat Oswalt pallub ennast jälle ühheks päwaks lahti.“ — „Miks pärrast?“ küsis pealik nurisedes. — „Temma tahhab jälle Pariisi linna minna,“ olli wastus. — „Wõi ikka se samma palwe?“ ütles pealik, „se ei olle mitte võimalik. Kapten Venorm, öölge selle ehitud innimesele: kui temma ikka ommas wannas kombes tahhab ellada, hhis läab ta wimaks peast rummalaks. Ka sedda

öölge temmale: kui ta weel üksford agga julgeb nijugguse palwega minnu ette tulla, et ma tedda siis kolmeks päwaks lassen puri panna. Ni kama kui ma weel pealik selle wäe ülle ollen, ei pea soldat Oswalt mitte ennam Pariisi linna sama.“

Mönda kõnneldi kümmeakonna aasta eest ühhes sures kassarmi howis Kuangi linnas. Mees, kelle ülle pealik ni wihaseks sai, olli kõige parrem soldat polkus, agga kapteni tunnistust möda, olli temmal üks suur wigga: temma olli soldati seisuse tarwis liga wagga. Oswalt olli jubba kuus aastat wäe tenistuses, ja kõik selle aja olli temma ennast auste ülespidanud. Esimeste aastate sees olli temma omma illemate melest armas, agga poolteist aastat teed olli assi üsna teiseks läinud, sest iggaüks niilid piltas tedda. Se tulli sest: Pariisi linnas, kus temma wäe polk mönne aja eest seisis, olli Oswalt ühhe missionäriaga tutwaks sanud. Se wagga mees näggi, et meie Oswalt muidu kül auwäärt mees olli, agga et temmal üks assi onneti pudus, ja se assi olli Jummalu kartus, ilma kellela keit innimese kartus ja õigus mitte ei tõlba. Oswalt hakkas sedda auwäärt meest armastama, kes temmale rõõmsa südamega selle Jummalu armu kulutas, kes omma armsa Poja surma andis, et Ta meid pattusid innimesi iggawesest hullatusest piddi ärrapeastma. Temma näitas, kuidas ainu üksi Jummalu truus ja heldus siitjadit

Dswaldi hoidnud huffatuse ja hirmsa pattude eest, et ta ommas soldati põlwes nende sisse mitte ei langenud. Sedda wiisi hakkas meie Dswalt ikka enam Jummalat tundma ja armastama. Ta ostis ommale Piibli ramatu, ja kui temmal agga wähhä aega olli, istus ta kuhugi kõrwale ja lugges selle kalli ramatu seest; ja sedda enam ta lugges, sedda suremaks läks ta himmu selle pühha sõnna järrel, ja sedda enam õppis ta ka meie Õnnisteggiat armastama ja hakkas tedda passuma. Agga mitte kaua pärast sedda said temma seltsimehhed märku, kuidas luggu temmaga olli, ja waene Dswalt sai peagi neist ärrapõllatud ja pilgates „pühhas Dswaldiks“ sõimatud. Esiotsa pahhandas temma selle ülle ja ei tahtnud kannatada; ta kaebas üllematele, agga ei sanud õigust; ta kostis pilkajate wastu enneje eest, agga se teggi temma põlwe weel raskemaks. Wimald jäi ta wait, ja kaebas agga omma willetsust omma Õnnisteggiale. Mi kaua kui ta weel Pariisi linnas ellas, leidis ta finnitust omma ussu sõbrade jurest, agga korraga tulli käsi, et ta omma postuga Kuangi linna pididi minnema. Se olli nüüd raske küll meie waeje soldatile, agga et Kuangi ja Pariisi wahhel tulleswanter raudteed möda käib, selle peal pitka teed mönne tunniga siinnib käia, siis lotis Dswalt, et wahhete wahhel lubba saaks omma Pariisi sõbru watama minna. Esiotsa, et ta auus

ja üllespididaja innimene olli, sai ta ka seks lubba agga ni pea kui pealisk märkis, et ta üllikude osasamise pärast senna läks, kelas temma sedda kõmwaste, nõnda kui sedda selle juttu hakkatuses kuulsime.

Se olli pärast lõunat selle kelamise järrel, siis seisid soldat Dswalt kurwa melega kassarmi afna jures ja mõtles omma pealiku waljud sõnnad järrel, sest kapten olli temmale pilgates ja naerdes kõit sõnnad truwiiste põlnud. Dswaldi käes olli uus Testament ja ta lugges just mis üllespandud on Roma rahwa ramatu tahhetfamas peatiifis: „Meie teame et kõik heaks tulles neile, kes Jummalat armastawad.“ „Jah!“ ohkas ta, „kes sedda mõits uskuda! Jeesand, minna ussun, kinnita minnu nõdder usk!“ Korraga hüidis wahhi soldat alt howist walju healega tedda pilgates tuppa: „Pühha Dswalt, jubba pole tunni seisab üks waene mees wärrawa jures ja passub tükki leiba. Kas sa tahhad tedda näljaga lasta ärra minna?“ Alnast wälja wadates, näggi ta ka tõeste wärrawa jures üht meest, selle ihhu agga ride hilbud katkid, ja kes ommad käed ülles tõstes, allandlikult weikest andi passus. Halleda melega leikas Dswalt tükki leiba ja jooksis alla howi sedda waejele andma. Sant wöttis leiba ja ütles tännulikult saksakele: „Jummal õnnistaagu teid!“ ja tahtis ärraminna. — „Ota, sõbr,“ hüiab Dswalt, „kust sa olled?“ —

„Wartswaldist.“ „Wõi sealt? ja minna ollen Trasburgi linnast. Agga kuidas teie, mo armas mees, siis seie tullete?“ küsis Oswalt. „Oh, se on halle luggu; kui teil aega olleks, siis ma tahhaksin teile kõneleeda.“ „Ei mitte nüüd, mo sõbr, agga kas teate mis nõu ma teile annan, wibige weel pole tunni seie, kunni meie same lõunat sõnud, siis ma woin wälja tulla, teie kõnneid kuulama, ja kui mul wähhä wõimalik on, tahhan teid hea melega aidata.“ „Olge tännatud, mo helde soldat, ma tahhan teid selle pu warjul odata.“ „Hea küll, siis ollen ma pole tunni pärrast teie jures,“ ütles Oswalt ja läks ärra. Wähhä aja pärrast lödi trummi, mis läbbi söma kutsuti. Pärrast lõnnat kui soldatid hulkudes linna pole läksid, astus ka Oswalt howi, kus waene mees tedda pikkisilmi otas. „Nüüd, mo armas sõbr,“ ütles Oswalt, „tulge mo kasa, meie tahhame nattuke käima minna, ja teie juttustate mulle siis omma elust.“ Se olli nüüd halle küll. Waene mees rätis temmale, et ta omma naese ja lapsesga olli tahtnud Amerika male minna. Ta olli sure reisi feltfiga Hawre linna tulnud, agga te peal marrastati tedda paljaks, ja kui ta Hawre linna sai, polnud tal ennam rahha laewareisi eest maksta. Ta jättis naese ja lapsed Hawre linna, ja ruttas koju pole, et lotis rikka suggulaste käest rahha laenuks sada. Agga ilmaasjata olli ta sedda lootnud,

sest suggulaste süddamed ollid kõrwad ning armuta ta wastu, ja mõnni rubl taskus piddi ta weel kord omma koddunt Hawre-linna taggasi minnema. Pariisi linnast sadif olli ta rahha waewalt ette lõnud, sealt sadif piddi ta omma leiba kerjama ja kui Oswalt mitte täuna ta peale polleks hallastanud, siis ta olleks piddand nälja pärrast ärra-nõrkema.

Waese reisiija kõnne ennese häddast moodus nüüd helde soldati süddamesse. Siin tulles awwitada, mõtles ta ommas meles. Agga kuidas wiisi ja mis läbbi? Noh, mul on jo 20 rubla. Sige küll; agga neid ma ollen hoidnud et woin kord omma male taggasi minna, kui ma kae ku pärrast onnad aastad saan wälja teninud. Se on jälle tõssi, agga sedda waest ei wõi sa ka temma willetsuses mahhajätta. Mis se leiwa tükkike, mis sa temmale andsid, tedda aitab, kui sa tedda mitte eddasi ei sada. Sind on so Dnnisteggia wist sels ärra-wallitsenud, et sa selle waesele temma willetsuses abbiks pead ollema. Jah, ma tahhan Summala nimmel aidata, ni palju kui mul agga wõimalik on! Nõnda mõtles wagga soldat; agga omma feltsimehhe pole pöördes, ütles ta: „Mo armas mees, tulge minnuga; ma tahhan teid ühte trahteri wia, kus teie alwa hinna eest head õhtosõmist ja õmaja leiate.“ Waene rändaja käis rõõmsa süddamega omma lahke juhataja kõrwas. Minnes näab

Dswalt, et mehhe kingad kattised, ja et nende te just kingseppa poest möda lähhäb, astub ta sisse ja ostab omma õnnetuma sõbrale pari ufi sapaid. Reisiija tännab tedda tuhhat korda. Ja et Dswalt nüüd jubba kord hakkand head teggema, näab ta ka, et waese mehhe kuub ja pütsid aina kaltsus on, ja wiib tedda ka ride podi, ostab temmale ued rided selga, ja et assi täieline olleks, ka weel mütsi pähhä. Sel wiisil sai reisiija, selle rööm wägga suur olli, peast jalluni ueste laetud, ja olli ommas ehtes wiifakas küll nähha. Rahhestiimneest rublast ollid 17 rubla wälja antud, ja üllejäänud rahhaga piddi weel sõmine ja ö korter maksetud sama. Wimaks tulleswad möllemad trahteri ja siin annab Dswalt perrenaese kätte wiimsed 3 rubla, ja pallub tedda, selle rahha eest woõra mehhele õhtusõimist, õimaja ja teisel hommiikul prukosti anda. Helde Samaria mees näab weel, kuidas waene tefäia sõma lauda istub ja omma nälja kustutab, ja jättab wimaks tedda jummalaga, lubbades, et teisel hommiikul taggasi tulleb. Ta lähhäb õhtul ilma omma lahhekiimne rublata kassarmi taggasi, teades et innimesed sedda, mis ta teinud, küll meletumaks wiifaks peawad, agga omma süddames ni suurt rõmu tundes, et ta sedda ei wöinud ärramöista.

„Auus naber, kas olleksite ni hea, nattuie mo jure sisse astuda,“ hüdis teisel hommiikul trahteri perrenaene ühhe lahke näulise mehhe wastu, kes

fohhastiku omma maja utse wahhel teine pool ulitsat seisib. „Mis on siis teie sowimine, armas emmand?“ küsis teine. „Oh, auus naber, ma ollen wägga kimbus. Eile õhtu tulli mo jure üks soldat ühhe woõra-ma mehhega, kes mitte sõnnagi meie keelt ei mõista, ma arwan ta on sakslane; nüüd ta käib perretoas seina ja teina, rägib ja näitab mitmet wiisi kättega agga mitte fegi majas ei sa temmast arru. Kas teie ei wöiks ni hea olla ja temmaga räkida?“ „Wägga hea melega!“ lubbas teine ja kui ta tuppa astus, kus meie reisiija üsna ilma nõuta seisib, terretas ta tedda lahkeste saksa keele: „Terre hommiikul, wend! Terre ja rägi mulle mo isjamaast!“ Teise näggu löi röömsaks, ja hüdis: „Jummal olgu tännatud, on siin õmmeti üks innimene, kellega wöin räkida, teie ollete ka wiis siin woõras?“ „Jah muidugi! Ma nään, meie olleme ühhe rahwa lapsed möllemad. Agga kuhhu teie siis lähhäte?“ — „Hawre linna,“ wastas teine, — „mul on seal naene ja laps.“ „Oh waene luggu! ja mis on teie ammet?“ — „Ma teen Wartswaldi kellasid.“ „Näh inmet, siis on wiis seal teie sündimise paik?“ „Jah, nõnda se on!“ „Kust linnast?“ „S..... linnast.“ „Wöi S..... linnast ollete pärrit? Mis on teie nimmi?“ „Josep Jöts.“ „Kas on tössi! Eks olnud teie isjal üks wend, kes woõramale läks?“ „Jah, ma mälletan weel sedda, et ma küll weike pois alles

ollin, kui ta jummalaga jättis; nüüd on jubba katoliimendwiis aastat taggasi, kui ta ülle Rheini-jõe esite Strasburgi linna läks, kust ta weel mõnne torra koju kirjutas, agga sealt sadik polle meie ennam middagi temmast kuulnud.“ „Teie ütlesite, et teie weel omma onnu mäletate; kas teie tedda weel tunneksite, kui temma teie ette astuks?“ „Ma arwan küll; agga miks teie sedda mo käest küsite ja watate ni tähtsalt mo peale?“ „Josep, kas sa ei tunne mitte ennam omma onnu Ludwig?“ „Helde Jummal, on se võimalik?“ hüdis tefäija sijnawega. „Oh Jummal, sinnu teed on immetlikud! Nüüd ma tunnen tõeste: Sedda surem hädda, sedda liggera ka Jummal omma abbiga!“ Nüüd hakkas onnu omma wenna poia ümber kaela, ja siis hakkasid juttustama. Perrenaene seisis immetelledes kahhe õnnelikku suggulaste jures ja ei sanud mitte arru sest mis näggi. Ka soldat Oswalt, jes tuppa astus, panni esite sedda immet, agga sedda surem: olli temma rõõm, kui waene tefäija tedda omma onnu jure kutsus ja tedda enneje abbi-mehes willetsuses nimmetas. Nüüd rätis onnu Söts neile, et temma ommas selli põlwe olli wae-selt prantsuse linna tulnud, agga Summala abbiga, nende aastate sees omma holekandmise läbbi enne-sele piisut taggawarra forjanud. Wimaks olli ta Kuangi linna sattunud, kus ta ennejele majapidamisest asjutanud, ja Jummal olli tedda nõnda õnnis-

tanud, et nüüd üks suur kulus tellapood temma omma olli, ja et ta palju töteggijatele tööd ja leiba andis. Kui ta omma wenna poia willetsusest kulis, ja et ta Amerika male tahtis minna, laitis ta sedda nõu kõrwaste ärra. Ta tulletas ta mele pühha Daweti sõnna: „Toda Jehowa peale ja te head, ella ommal maal, ja toida ennast rahhu sees.“ Paul 37, 3 — ja ütles: „hulkuja inimene on kui werew kiwi, kelle peale sammast ei kaswa. Jubba sa olled sest wähhemast rändamisest seie, omma ellumaja luggu ärra pillanud, isse omma naese ja lapsega willetsuse sisse sattunud. Lähhad sa nüüd kogguni kaugele, kus sul suggulast egga sõbra, ei kirikut, ei õppetajat egga omma ma inimest ei olle, kus umbteelne rahwas sinnu peale ei wata ja kus sa nende woõra ussu pärrast üksi pead Jummalat tenima, — eks sa siis olle õnnetu; ilma kattusse warjuta, ilma töta, woõraste hulgas, ja ilma rahhakoppikata.“ Sepärrast lubbas onnu temmale rahha anda, et ta lähhaks Hawre linna, naest ja last ärra toma, ja tulles siis Kuangi linna taggasi ja jääks onnu jure tõle, kus ta ellu otsani omma iggapäwast leiba leiaks. Õnnelik mees lubbas sedda tännuliku melega, ja Oswalt jättis tedda Jummalaga, Jesandat tänna-des, kes kõi head waesele ni immelikult walmistanud. Nüüd ta teadis ka mispärrast ta lubba ei sanud, Pariisi linna minna, ja tundis ärra, et

temma pealik — et küll teadmata — Jummalas
käsnu peale sedda kelanud.

Teisel hommikul käskis pealik kõik ommad sol-
datid sure kasjarmi hovi täies mundris kofku tulla.
Immetelledes tulid soldatid, ja ei võinud mõista,
mis se isseärraline munserdamine pididi tähhendama.
Kui soldatid püssi al seifid, tulli pealik hobuse
seljas, tössise näuga ja nagu sures järrelarwa-
mises, wäe hulga ette. Temma käes olli seitungi
ehk päwa-leht. „Soldatid!“ ütles ta selge ja lahke
heäleaga, „minnul on teile middagi räkida, mis meie
rüggemendile sureks auuks on.“ Ja nüüd lugges
ta sedda luggu waesest teläijast ette, mis kella-
teggia Jõts seitungi lehte olli lastnud üllspanna.
Seal ta tännas tundmata soldatit, kelle nimmi
temmal teadmata olli, ja kellest ta agga ni palju
meles piddand et ta 37mast rüggemendist ehk pol-
kust olli. „Ja nüüd,“ ütles pealik, „pallun ma
sedda aumäärt soldatid, kes ni helde olnud, ette
astuda.“ Mitte üks mees ei lifunud, agga kõikide
silmad pörasid Oswaldi pole, kes kahwatand näu
ja tuljuma süddamega teistega reas seifis. „Sol-
dat Oswalt,“ hübis pealik, „astu ette!“ Oswalt
teggi, kuida kästi. „Sinna, ja ei kegi mu, olled
se tundmata waese teläija heateggija, sedda tunnis-
tab mulle mo südda sinuist; rägi töt, kas on
õige?“ „Ma ollen se mees, aumäärt pealik,“
wastas Oswalt allandlikult. „Noh, mo poe, ja

olled hästi teinud!“ Tulle, anna mulle kät; tänna-
sest päwast sadit wöid ja Pariisi-linna minna, ni
saggedaste, kui agga ial tahhad ja sürtuib.“ Nende
sõnnadega sirutas pealik kät ja hakkas süddameliku
armastusega ta ümber, ja auustas tedda kõikide
nähhes nagu omma sõbra. Se pääw ei läinud
ennam soldatite melest ärra. Sest ajast olli Oswalt
kõikidest armastud ja auustud, ja kegi ei jullend
tedda enam ta jummalakartuse pärrast pilgata.
Kui Oswalt mõnne ku pärrast tenistusest lahti sai,
ja Ruangi linnast ärra läks, kurtis kõik rüggement
tedda tagga, ja mõnne wanna sõamehhe filmad
forjasid wet täis, kui se „tru südda“ — selle
nimmega tähhendati nüüd Oswaldi — omma seltsi-
meestega jummalaga jättis. Ja linnas ühhes
majas olli ka leinamist, se olli kellameistri Jõsepi
Jõtti jures, kes wagga soldati läbbi kõige suremast
willestusest olli peasenud ja nüüd omma õnneliku
elluseisuse eest tedda ja Jummalat süddamest tännas.

Ja sinna, armas luggija, mis sa mõtled sest
sündinud asjast, kellest sulle julgeste wöin kinni-
tada, et tössi on? Sest Oswalt isse ellab alles
ja on weel praegu ommal maal Piiblitogguduses
Jummalas sõnna wäljalautamise jures tenimas.
Eks se olle nõnda, kuida prohwet Jesaia jubba
wannal ajal öölnud: „Ka se on wäggede Jehowa
käest wälja tulnud, temma on immeliku nõu pidda-
nud, s-oda tössist asja on ta sureks teinud.“

Jes. 28, 29. Ja kuida Asaw ütles: „Omme nōuga juhhatad ja mind, ja wōttad mind wimaks auuga wastu.“ Paul 73, 24. Eks olle ka nūūd weel nōnda, kui Onnisteggia ütles: „Kes mind tunnistab innimeste ees, sedda tahhan ka minna tunnistada omma Issa ees, kes taewas on.“ Matt. 10, 32.

Ja kui se nōnda on, mis sa siis pead teggema?

**Sada neid sisse tulles, et minnu
kōdda tuis saaks.** Luk. 14, 23.

Konfistoriumist lituse-aukroni wāart arwatud kiri.

Ühhes sures linnas (Klaskow nimmi) seisid ühhel pühhapäwal pärrast lõunat suur hulk kirrikulisi ühhe kirriku eestojas ja otasid seal, kunni kirrik pididi hakkama. Kōik lin olli waittes pühhapäwa rahhus ja kōik rahwas, naesed, mehed ja lapsed, kes kirriku ukse suus seisid, ollid issefeskis ni waitfed, et agga nende su liikumiseft wōis tunda, et nemmad sallajas süddames luggesid ja jutluse wastu ennast walmistasid. Korraga nähti faks meest ümber nurga pōōrwad ja kirriku pole tullewad. Meed ollid pealt nāhha pool joobnud.

Kui nemmad kirriku ukseft mōda lāksid ja kirriku-rahwast nāggid, hakkasid nemmad walsu heālega naerma ja omma rummalat tralli laulma. Mōnned fogguduse liikmetest wihhastasid selle ülle, teised

pannid inimeks, et nisuggune innetu asfi wōis sündida. Agga üks emma, kes omma poiaga ka ukse ees seisid, satis lapse nende kahhe mehhe järrele, ööldes: „Minne ja pallu neid meiega kirriku tulla.“ Pois joofis nende järrel ja ütles neile, mis emma tedda kāsstinud. Wannem neist meestest naeris ja wandus selle ülle, agga temma seltsimees, kes temmast norem, olli wait ja näitis poiši futsimise pärrast järrele mõtlema. Pois pallus weel korra; siis watas noor mees ligutud süddamega lapse filmi ja ütles: „Kui ma weel alles ni noor ollin kui sinna, lāksin ma ka igga pühhapäwal omma emmaga kirriku; nūūd polle ma jubba kolmel aastal mitte omma jallaga Summala kotta sanud. Ma tunnen et ollen hukfatuse te peāl. Tulle, ma lāhhān sinna kasa.“ Temma ei holind mitte omma seltsimehhe kurja wandumiseft, waid lāks lapsega, kes temma käest sinni hakkas, ja tedda omma emma jure wiis. Selle ajaga ollid ka kirriku ukseft lahti tehtud, kōik astusid sisse, ja noor mees istus lapse ja temma emma wahhele kirriku pingi peale.

Butlus olli wāggew ja leikas iggāühhe süddamesse, kes agga ial tōe melega olli kuulmas. Moormeis panni holega tāhhele ja sai wainus wāgga rusjuts pekstud. Pärrast jutlust tahtis taruttu ärraminna; agga emma ja poeg lāksid ussinaste ta järrel wālja, ja küssisid lahke heālega: „Moormeis, kas teil on ka Piibli ramatut?“ „Ei,

aurwäart emmand,“ wastas temma, „agga ma wöin ommale Piibli osta.“ — „Teie ostate ommeiti luggeda?“ küssis teine weel. „Kül ifka.“ — „Noh,“ ütles emmand, „wötte ni kauaks minnu poia Piibli, kunni isse ennesele ühhe sate ostmud. Luggege temma seest se nädal hõlega ja tulge tulles wal pühhapäwal jälle jutlusele. Ma tahhan teile hea melega ommas pingis istumise paika hoida.“ Noormees pistis Piibli ramatu tännades tasku ja ruttas minnema.

Teine pühhapäaw tulli — agga woõras polnud nähha. Kõit selle aja olli lapse emma sagedaste ja kindlaste temma eest palwet teinud, ja olli wägga furb kui näggi, et ta teisel pühhapäwal ärra jäi. Agga kolmandamal pühhapäwal olli noor mees jälle firrifus. Ta olli sedda puhku wisakaste rides, agga filmist wägga kahwatand. Pärast jutlust panni ta Piiblit ramatu sõnna lausumata poisil ette ja ruttas firrifust wälja. Ta ei tulnud enam taggasi. Agga ühhe walge lehhe peal Piibli sees seisis pliatši pulgaga kirjutud, et ta need kaks nädalat ni haige olnud, et ei sanud toast wälja. Ta tännas wägga emmandat, et ta temma hinge iggawesest hukkatusest olli aidanud ümberpöörda; ja et ta mõnne päwa pärast siit omma koju, lõuna pole tahtis taggasi minna.

Mittu aastat läksid möda ja woõras noor mees olli pea jubba teiste mällestusest kadunud. Wagga

emma läks iggawese rahhu sisse, ja temma poeg kaswas mehheks, õppis aretiks ja wöttis ühhe sõalaewa peal tenistust. Kuleme nüüd mis ta meile siin isse on ütlespannud. Se olli süggie, aastal 1849, jubba 12 ehk 13 aastat pärast sedda, kui nimmetud noor mees meist olli lahkunud, et meie laew Awritamaal ühhes jaddamas Kapstati liggidal seisis. Ühhel pühhapäwal sõudsin ma omma sõbraga linna, ja läksin firrifu jutlust kuulma. Pärast jutlust pallus üks herra, kes mo selja tagga istus, lubba mo Piiblit, mis mo ees seisis, nähha. Pea andis ta sedda mulle taggasi, ja ma läksin omma sõbraga firrifust wälja. Meie tahtsime just ühhe trahteri sisse astuda, wähhä toitu wõtma, kui sesamma herra, kes mo Piiblit läbbi wadanud, omma kät mo õlla peale panni, ja mult küssis, kas mul mõnni filmapilt aega olleks, temmaga räkida. Meie astusime ühte tuppä. Kui ollime mahha istunud, watas ta kaua aega mo filmi ja hakkas siis sure healega nutma. Siis küssis ta minnu nimme, mo wannust ja kus ma sündinud, ja kõige wimaks, kas ma lapsena, ühhel pühhapäwal olleksin joobnud mehhe firrifu pallunud, ja tedda omma emma kõrwa juhhatanud istuma. Temma küssimise peale tulli luggu norest mehhest, selle eest mo emma ni palju palwet teinud, selgeste minnu mele. Ta kõnneles mulle ellawa tundmise ja wägga ligutud süddamega omma ellust, kuidas

ta omma wannematest jummalatartuses üles-
 taawatud, agga pärrast isja surma pahha seltsi
 hulka olli sattunud ja kuidas ta wimaks üks täis
 ülleannetu inimene, kurjas kõlwatumas ellus alas-
 kowi linna tulnud. Mõnni kord olnud temmal ka
 mõtlemine ja hirm ennese pattu ülle süddamesse
 tulnud, agga ial ep olnud temmal õiget nõu egga
 jutguist egga wägge kurja teed mahha jätta. Ja
 otse siis olla mo emma mind ta jure saatnud;
 jutlus, mis ta kirikus kuulnud, olla temma hinge
 põhjani rüsfuts peksnud. Kui ta pärrast jutlust
 koju tulnud, olla ta hinge ahvastus ni suur olnud,
 et ta haigeks sanud; agga sest haiguse wõdist sadit
 olla ta Issanda armu läbbi pattu unneft üles-
 ärratud ja uks inimeseks sanud. Piibli ramat,
 mis ta siis sure himnuga ööd ja päwa luggenud,
 näidanud temmale, kust iggawest ellu leida, ja
 pühha Waim temmale pattude andeksandmisi Önnis-
 teggia werre läbbi kinnitanud. Ta räkis siis, et
 ta selle peale omma male taggasi läinud. Seal
 ellas temma rikkas õunu, kes temmale rahhaga
 abbiks olli, et ta wõis sures kolis õppetaja ammeti
 wastu ennast walmistada. Pärrast sedda olli ta
 missionäriks läinud ja ellas nüüd jubba mittu
 aastat Eõuna-Awrika maal, kus ta pagganatele
 meie helde Önnisteggia armu kuletas. Minnu
 Piibli läbbi olli ta mind ärratanud. Wimaks
 ütles ta: „Nüüd tahhan ma teile ka teada anda,

kes mo joobnud seltsimees sel tähhelepännemise
 wäärt pühhapäwal olli, kui teie mind kirikukutsusite.
 Sesamuna olli rõwel Jaan Hill, kes üks aasta pärrast
 minnu ärkamist rõweli ja mõrtsuka teu pärrast sai
 üllespõud, kellest seitungides ollete luggenud. Mo
 helde Jummal on mind iggawest hukkatusest ärra-
 päästnud, ta on mind nagu tukki pörgutusest wälja
 tõmbanud.“

Oh sepärrast kuletagem jubba warratselt Jum-
 mala sõnna, sest meie ei tea mitte, kus paigas ja
 mil ajal Jummal abbiga selle läbbi ellu seme ja
 õnnistuse ja rahhu allus mõnne süddamesse pan-
 naks. — Saatkem siis tulles iggahht hinge, et
 Issanda kooda täis saaks ja ärge nuustagem, et
 Jummal ka laste suust ennesele kitust tahhab
 walmistada.

Kella walamine Breslau linnas Preisimaal.

Kui Maria Mahdalena kiriku kel Breslau linnas
 pidi walatud sama, ja kõik selle tarwis juba wal-
 mis oli, läks walaja enne söma; kela aga õppi-
 pois wäga langesse, sulatamise katla ani mitte
 putuda. Aga õppipois oli edew ja nuuskur ja
 tahtis teada, kuidas se sulatud keew metall peaks
 wälja näitma, ja kui ta seda frani keris ja putus,
 wäratas se frani pulk kogemata wälja ja metall haf-

kas walmistud wormi ehk festa sisse jooksema. Üksna ära kohkund ei teadnud waene pois mitte ennast aidata; wimaks jooksis ta ometi nuttes tuppä, ja tunistas meistriksle oma süid üles, kelle käest ta Sumala pärast andeksandmist palus. Meister aga sai täis tulist wiha, tõmbas mõega kätte ja pistis poisi koha läbi. Siis ruttas ta wälja, tahtis näha, mis weel tö jures peasta on ja wõttis wormi pärast jahtumist lahti. Kui wormi kere ehk kella kest oli kõik lahti ja ümbert ära wõetud, siis oli kogu kel üksna ilma wigata ja wäga heaste walmis walatud. Täis rõmu põris meister tuppä tagasi, ja nüid wast nägi, mis kurja ta teinud oli; õppipois oli surnud. Meister sai sinni pandud ja lohtust mõega surma mõistetud. Selle wahe aea sees oli kel juba torni tõmmatud. Siis palus se kella walaja wäga, kas tema seda au weel enne elu otša wõiks koftu herrade käest sada, et seda kella wõiks elistud ja tema ka selle healt kuulda saaks weel enne kui ta surma pannakse. — Kohus lubas seda; ja sest aeast sadid sawad kõik sündalused Breslau linnas, kui neid koftu maeast wälja wiaffe, sellesamma kellaga elistud.

Ühest hirmsast nälja-hädast meie maal.

Liivlandi-ma kõrge walitseja Gerhard von Yorke aeal oli kange wilja pudus ja weel muud hädad,

õnnetused ja wiletsused Vittaus, Sameitis, Semgallis, Wenemaal, nõnda ka Liwi-, Eesti- ja Kura-maal ja kõigis mades ümberkaudu, kus muido ikka rikkad wilja maad olnud. Se Sumala nuthlus kõige nende häda ja wiletsustega kestis kunni kolmandama aasta sisse, sest et külm ruffid, obrad ja muud wilja põldude peal ärawõttis. Se kõige pahem aeg aga oli aastal 1315. Siis oli kõige nende nimetud mades kallis aeg ehk nälg ni suur, et üks hirmus libe nälja häda tõusis, nõnda et nisugust põle enne olnud; arutu palju rahwast läks hukka ehk — surma, lõpmata koledad teod said siin ja seal tehtud. Jerusalemma nuhtlusest on küllalt kirjutud, aga se oli wiist weel wähe selle aegse nälja häda wastu.

Kus waras ülespodud oli (wargad said sel aeal enamiste ülespodud), wõtjid waesed näljatsed inimesed seda salaja õ-aeges wõlast maha ja söid selle liha. Nemad söid ka surnud lomi ja kõiki mis nad aga kätte said. Palju inimesi jäid nälja pärast tee-äre, ulitsade peale ja macadesse surnud maha, nõnda et ei jõudnud nendele enam haudasid teha, waid sured, laiad kaewandused said tehtud, kuhu neid surnuid sisse wisati.

Üks mees ja naene löid oma ainsama lapse surnuks ja söid sure nälja pärast seda ära. Sedasamma hirmust tegu tegi üks teine paar rahwast oma kahe lapsesega; ja sellesjärele tahtis mees ka

oma naest ära huffata ja süa, aga se peäsis tema käest lahti ja jooksis ära; ja kui se asi üles tuli, sai mees kinni mõetud ja arapõletud. Ühe teise mehel suri ta naene nälga ja jättis temal kaks last järele; ja et temal nendele midagi toidust põlnud anda, tegi ta sauna soeaks, jättis lapsed senna sisse ja pani ukseid kõwaste kinni, kus nad wimaks kõit nälga ära surid.

Liivimaa maal olla tõeste wanemad oma lapsed nälja pärast tapnud, ja surnute kehad haudadest wälja kaewanud ja ülespodud kehad wõllastest maha mõtnud, nende liha keetnud ja sega oma nälga püüdnud kustutada. Veel ööldakse, et Liivimaa ja Gestimaal, kui ka Littau ja Wenemaal ka emad nälja pärast oma lapsed äraõnud.

Üks teine sõnum juttustab nõnda: aastal 1315 oli üks suur nälg maailmas, kõige enam weel piiskoppide maakondades Riia, Sarema, Tartu ja Tallinna maal ja seal ümberkaudu naabris, kus sagedaste tõeste juhtunud, et mõningad selle hirmsa nälja pärast ise oma lapsed huffanud ja äraõnud; ka palju näljatšid inimesi on isi endid haudadesse heitnud, mis mõnes kohta selle tarwis tehtud, et senna surra ja oma walusa elule nõnda wisi otša teha. Saksad wennad — need piiskoppid — aga olla palju oma rahwast selle surma eest peästinud, sest et nad neile palju wilja muretsenud, mis nende kantside magasinides üleshoiud saanud.

Gestimaal oli üks küla, seda hüiti Pugeti — se on se praegune Pujati ehk Battika küla, Tallinna naabris Jüri kihelkonnas — seal oli üks mees, kelle naene nälja pärast suri, ja et temal neli last järele jäi ja põlnud neile mingisugust süa anda, kaskis neid sauna minna, küttis ahju hästi palawaks, pani siis sauna ukseid kinni ja huffas nõnda oma lapsed kange palawa ja leili sisse ära.

Sellesamma külas oli üks noormees, kel tuline nälg käes oli, ja aeas peale — oma isa käest leiba. Isa aga oli üks waene mees ja ütles: „Armas poeg, mul ei ole sulle midagist anda.“ — Siis tõmbas poeg kirwe kätte ja lõi oma isa surnuks ja tahtis teda ära süa. Aga se hirmus kole mõrtsuka töö tuli walge ette; poeg sai kinni mõetud, siis hirmsaste pinatud ja waewatud ja kõige wimaks Pea otsast ära lõdud.

Ja kõige nende eespool nimetud mades olid äraräkimata hirmsad hädad ja ahastused. Kus aga weel nattuke wilja leiti, se oli enamist räppastand ja hallitand, ja palju rahwast, kes sest sõid — leidsid surma. Ja üks wal ruffid maksis sel aeal 8 rubla 50 koppik, nõnda et waene seda osta ei jõudnud. Sest raha oli sel aeal palju kallim kui nüüd. Ja aastal 1316 halastas Jumal inimeste peale, laskis wilja jälle kaswada ja kord korrast alamaks minna, ja tuli selle järele üks hea aeg. Kui Titus Jerusalemma linna ümberpiras, oli üks

naene, kes oma lapse küpsetas ja ära söi; aga nende eesbõldud made sees oli nifugufid hirmsaid tegufid palju enam fündinud.

Sumal hoidfu iga ühte linna ja maad nifugufe hirmsa fure nuhtlufe eeft!

Kuida üleüftji põhja Saksamaal, ni möllas fe suur nälja-häda ka Bremenis (Saksamaal); aruto palju rahwast said otfa, feft wili maksis väga hirmus palju. Sel aeal on ühed Bremeni Ime-lugud illefkirjutud, mis ka teifte meestest, nimelt Riama efimefe piiskoppi, Meinhardift, rägitud fannud, kus seisab kirjaf: Sel nälja aeal lafknuud Bremeni linna wanem firiku õppetaja, aumäärt waga ja tark mees Booch, Sumala armastufe pärast näljaste inimestele ära anda kõik oma leiwa wilja, mis palju oli, ja kõik oma jahu, nõnda et wimaks ta pere ütles: „Õppetaja, teil põle enam lafkas ega faftis ühtegi.“ Booch aga ütles: „Minge ja wadake kõik kohad hästi läbi, pühktige falwed ja faftid puhtaks ja andke Sumala pärast mis weel leiaste ja andke ni fawu kui ette lööb mis anda on. Külab meie rikkas Sumal annab meile küllalt weel.“ Teenrid tegid, kuidas peremees neid käskis ja tulid kohe tagafi ja ütlesid fure rõmuga: „Õppetaja, meie leiame kõik nurgad, falwed ja faftid täis olewad.“ Õppetaja hakkas armastufe ja rõmu pärast hädaste nutma, ja käskis kõige oma rahwale faks fard ni palju wilja anda, kui neile enne annud.

Wilja-pea.

Üks talupoeg läks oma wälfefe poega wälja põllu peale watama, kas wili juba küpse eht walmis, et fänniks leikama tulla. „Ennä, taat,“ ütles Juffu, „wata kui sirged ja püfti mõned wilja-pead forde otfas on; need wõiwad öiete head ja kõige paremad olla; nä neid teifa, kes seiswad Pead nokfus nende ees, kui kummardaks teifa, need on wiift kõige waefemad ja fandimad.“

Ja murdis paar Pead forde otfaft ära ja ütles: „Rumal laps, et wata nüid feda Pead, kes uhfeft ja sirgeft püfti feifis ja feda fa kiitfid — on üfina tihi ja ühtegift wäärt; aga fe teine, kes fõweras, kui alandufega teifa kummardas, on täis terafid, palju parem ja väga kallis.“

Kes fõrgetks tõstab oma Pead,

Ka feda naerwad waheft fead.

Kes uhfte mees ja ennafst täis,

On waheft rumalam kui weis.

Aasta ümber tallorahwa tööd.

1870mal aastal.

Nääri- ja Küünla-fuus on rehked pelsta, faubaga turrule miuna, heinu fojo weddada, lojuft eeft muret fanda, linno-punde järele waadata, fudduda, febrada, põlloriiftad parandada.

Paastu-suus: ahjo ja hoone ehitamiseks tarvis puid raiuda ja wälja weddada, lojuste eest muret kanda, ludduda, kanad hauduma panna.

Juri-suus: ajad parrandada, kraawid ja teed puhhastada, hooned ehitada, sõnnikut weddada kapsta ja kartohwli maa peale, tärgi õpetada ikkes käima, kapsta labbad laewata ja kapstad külwata, õuna ja marja puid puhhastada, heinamaad puhhastada, künda, perned ja läätsid külwata, laerad külwata, aned panduma panna.

Lehe-suus: künda, oad, herved ja läätsid külwata, suured odrad külwata, kartohwliid maha panna, oad istutada, linnad ja kannepit külwata, lõngu ja riet wärwida, kangad pleekida, linno-puude järele waadata.

Jaani-suus: kapstad ja kaalid istutada, kartohwli maad äästatada, ruffi maa peale sõnnikut weddada, kessa künda, kattulised parandada, teed sillutada, heinu teha.

Seina-suus: kartohwliid mullata, sõnnikut weddada, peina niita, linu kistuda, messilaste pere järele waadata.

Leikuse-suus: wilja leigata, ruffid ja nisjo külwata, linu kistuda, lambad niita.

Mihkli-suus: süggisest heina niita, wilja leigata, kartohwliid üleswõtta, ruffi-förs künda, linu leotada, õunad mahawõtta.

Wiina-suus: linno-puud ärrawõtta, kapstad ja kaalid ajast ärrawõtta, künda, reht peksta, kaubaga turrule minna, kapstad sisseeteha, aned nuuma peale panna.

Talwe-suus: kiuwa wäljakaewata, teed parrandada, haggu teha, anned tappa, kaubaga turule minna, linu lõugutada ja ropsida, lambad niita, lojuste laudad parrandada, saanid ja reed parrandada, sead nuuma peale panna.

Jõulu-suus: reht peksta, haggu ja puid weddada, kaubaga turule minna, linad suggeda, ledrada, lojussid tappa, heinu weddada.